

ANAYASAL İKTİSAT VE UFUKTAKİ YENİ ANAYASA: ANAYASAL İKTİSAT PERSPEKTİFİNDEN 1982 ANAYASASI VE YENİ ANAYASA YAPIM SÜRECİ

-CANBABAM ALİ KARADUT'un AZİZ HATIRISINA...

Arş. Gör. İsmail Cem KARADUT¹

Özet

Charles Austin Beards tarafından ilk defa ele alınan ve genellikle ismi James M. Buchanan ile anılan "Anayasal İktisat" akımının temel görüşü; siyasi irade ve iktidarın doğru ekonomik tercihler yapamadığından ve/veya tercihlerini popülist sebeplerden ötürü çok sık değiştirdiğinden hareketle iktisat ve maliye politikalarına yön verecek ilkelerin katı anayasalarda düzenlenmesi gerektiğidir. Söz konusu yaklaşım, ülkemizde 'popülist harcamalar' dolayısıyla sürekli eleştirilen hükümetler düşünüldüğünde, Türkiye için tartışılması gereken önemli bir teorik duruştur. Bu çalışmanın amacı; Türkiye'nin demokratikleşme çabalarının en önemli momentumlarından birisi olması beklenen yeni anayasa yapımı sürecini, anılan teori ışığında değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Anayasal İktisat, Yeni Anayasa Süreci, İktisadi ve Mali Politikalar.

Jel Sınıflaması: B-15, H-11, K-10

CONSTITUTIONAL ECONOMICS AND THE NEW CONSTITUTION ON HORIZON: 1982 CONSTITUTION AND THE NEW CONSTITUTION-MAKING PROCESS FROM CONSTITUTIONAL ECONOMICS PERSPECTIVE

Abstract

Having been put forward first by Charles Austin Beards and usually attributed to James M. Buchanan, "Constitutional Economics" essentially points out that the guiding principles of economic and fiscal policies should be stipulated in strict constitutions, since political power and governments are not able to make appropriate economic choices and/or frequently changes them because of populist reasons. Keeping in mind that the governments are incessantly criticized for 'populist spending', this approach appears to be an important theoretical standpoint which needs to be reviewed within the context of Turkey. This paper is intended to review the new constitution process which is expected to be one of the momentous turning points in Turkey's democratization efforts in the light of the relevant theoretical perspective.

Key Words: Constitutional Economics, New Constitution Process, Economic and Fiscal Policies.

JEL Classification: B-15, H-11, K-10

¹ Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
E-posta: ikaradut@akdeniz.edu.tr/ikaradut@yahoo.com.

Giriş

Türkiye, Tanzimat'tan bugüne ilk kez bir sözleşme niteliğinde olması beklenen/istenen bir anayasa yazımı-yapımı sürecinden geçmektedir. Sürecin en belirleyici özelliği, toplum içerisindeki farklı grupların; istek, beklenti ve çıkarlarının dengelenebileceği bir metin oluşturma çabasıdır. Bu anlamda en çok öne çıkan talepler; devlet erklerinin, kurum ve kuruluşların örgütlenmesinin yanında, siyasal ve kültürel haklara yönelik olanlardır (Karadut, 2012:100-101). Bununla birlikte, anayasalar özellikle 20. Yüzyıl'dan itibaren sosyal ve ekonomik hak ve yükümlülüklerin de tanımlandığı metinler haline gelmiştir (Erdoğan, 2011:130) ki ülkemizdeki yeni anayasa sürecinde bu boyut maalesef diğer yönleri nazaran gölgede kalmıştır denilebilir. Devletin niteliği, yapısı, işleyişi, önemli kurum ve kuruluşları ve bunun karşısında bireyin siyasal ve kültürel hakları geniş bir tartışma alanı bulmaktayken (yurttaşlık, laiklik, sivil-asker ilişkileri, resmi ideoloji gibi); iktisadi büyüme, devletin ekonomiyi nasıl düzenleyeceği, ne kadar/ölçüde müdahale edeceği, makro politikaları yönlendirecek anayasal hükümlerin neler olacağı/olması gerektiği, vatandaşların ve çalışanların sosyal hak ve yükümlülüklerinin neler olacağı gibi konular kamusal tartışma platformuna henüz yeterince çıkarılmamış; çalışmamıştır (Karakas, 2010). Söz konusu tartışmanın yapılabileceği en önemli sosyal bilim iktisat olmakla birlikte bu konuda uzmanlaşmış olan dal, Anayasal İktisat'tır. Anayasal İktisat, aşağıda açıklanacağı gibi, felsefi temelini sözleşmecilikten almakla birlikte, devlete olması gerekenden çok hakkın ve yetkinin devredildiğini, bu yüzden siyasal iktidarların özellikle iktisadi konularda keyfi bir yönetim sergilediğini söylemektedir. Buradan hareketle Anayasal İktisat, devletin ve hükümet aygıtının bağlayıcı hukuk kuralları ile sınırlandırılması gerektiğini ileri sürmektedir ki böylelikle keyfi ve popülist yönetimlerin önüne geçilebilecektir.

Çalışma; müzakere ve uzlaşının öngörülmesi ve bizatihi yasama organı tarafından hazırlanması vesilesiyle sivil karakterli olması beklenen yeni anayasaya, yukarıda anılan teorik duruşun rehberliğinde ekonomik, politik ve hukuksal bir ba-

kaş açısıyla yaklaşmaktadır. Çalışma kapsamında; ilk olarak Anayasal İktisat'ın ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı, felsefi olarak hangi fikirlere dayandığı ve nihayetinde hangi temel kabullere sahip olduğu incelenecektir. Bundan sonra, Türkiye'nin anayasalcılık tarihi gözden geçirilecek, mevcut anayasadaki ilgili hükümler tartışılacaktır. Son olarak, yeni anayasa yazımı-yapımında iktisadi ve mali hükümlerin nasıl biçimlendirilmesi gerektiğine dair bir tartışma yapılacak ve buna yönelik çeşitli normatif önerilerde bulunulacaktır.

1. Anayasal İktisat Yaklaşımı

İktisat biliminin; Türkçe'de de kabul gören, Latince ve diğer batı dillerindeki karşılığı "ekonomi"dir: "Eko" ya da "Oikos" ev/yaşam alanı, "nomi" ise kural/kanun anlamına gelmekte; ekonomi deyimi, "ev/yaşam alanının kurallarını koyma ve yönlendirme" olarak algılanmaktadır. Bu anlamıyla iktisat, sosyal bilimlerin en önemli dallarından birisidir. Böylesine önemli bir bilgi nesnesi ve çabaya olan yaklaşımlar da hem teorik hem de pratik boyutta farklılaşmaktadır (Tomanbay, 2001:40). Anayasal İktisat yaklaşımı da, bu kural koyma ve söz konusu kuralları incelemede, özellikle Türkiye'de devam etmekte olan yeni anayasa sürecinde önemli bir teorik duruş olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1. Anayasal İktisat'ın Ortaya Çıkışı

Yaşam alanının şekillendirilmesinde günümüz modern devletlerinin 17. ve 18. Yüzyıllar öncesindeki devlet örgütlenmelerinden çok daha etkin olduğu söylenebilir. Bunun en önemli nedeni, devletlerin kural koyan parlamentoları ve bunları uygulayan gelişmiş bir bürokrasiye sahip olmaları ve anayasalarla birlikte hem kendi düzen ve işleyişini tanımlanması hem de vatandaşlarına çeşitli haklar tanımasıdır (Poggi, 2007:126). Diğer bir deyişle, devletin ekonomiyi müdahalesi için elinde önemli yasal ve bürokratik araçlar bulunmaktadır. Bu yüzden ki, yaşam alanının düzenlenmesinde ve ekonomiyi müdahalede devletin rolü her zaman için sorgulanır olmuştur (Habermas, 2010:55). Büyük ekonomik krizlerden, siyasal ve toplumsal büyük çalkantıları takiben yapılanlar devletin büyüklüğü, biçimi ve fonksiyonları ile ilgilidir.

Kapitalizmin yaşadığı krizlerden sonra da ilk olarak 'sorguya çekilen' sistemin kendisi olmamış, bizzat devlet örgütlenmesi incelenmiş ve değiştirilmeye çalışılmıştır. Zira yalnızca sosyal ve siyasal hayatın değil, iktisadi hayatın da en önemli kurumsal düzenleyicisi devlettir (Hay, 2006:63). Kapitalizmin altın çağı olarak nitelendirilen 1945–1970 döneminden sonra ekonomik ve siyasal anlamda uygulanan politikalar da devletin söz konusu bu işlevlerine yöneliktir: 70'lerdeki Petrol Krizleri ile birlikte devletin ekonomideki büyüklüğü ve rolü sorgulanmış, devletin ekonomik olarak etkin bir aktör olmadığı, fazlaca büyük ve hantal olduğu öngörülmüştür. Bu öngörünün sonucu olarak, 'minimal devlet' anlayışı ortaya atılmış; devletin çekilebilecek en geri noktaya, sadece adalet ve güvenlik hizmetleri sağlaması noktasına kadar çekilmesi öngörülmüştür (Zafir, 2009:76). Dünya genelinde, II. Dünya Savaşı'ndan sonra uygulama alanı bulan Keynesyen politikalar sorgulama ve tartışma konusu haline gelmiştir. Anayasal İktisat da bu sorgulamadan ve tartışmadan doğmuştur.

Anayasal İktisat'ın önde gelen teorisyeni **J. Buchanan** ve **Richard E. Wagner**, Keynes'in politikalarını "politik olarak bir hastalık" olarak görmüş ve "demokrasinin işleyişi için bir tehlike" olarak adanmıştır (Buchanan ve Wagner, 2000:57) Anayasal İktisat, Kamu Tercih Kuramı ile birlikte, devletin büyüklük ve işlevlerinin yanında makro politikalarının da sorgulandığı söz konusu bu konjonktürde, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Virginia Üniversitesi'nde bir grup akademisyen tarafından ortaya konulmuş bir yaklaşımdır (Caniklioğlu, 1998:64). Söz konusu iki yaklaşım aynı üniversiteden ve aynı teorisyenlerden kaynaklandığından birbirleriyle yakından bağlantılıdır.

Anayasal İktisat'a göre devlet örgütü/aygıtı özellikle 19. Yüzyıl'dan sonra 'aşırı' bir şekilde büyümüş (Leviathan Devlet) ve yozlaşmaya başlamıştır. Ekonomik anlamdaki yozlaşmanın en belirgin örneklerinden birisi, siyasetçilerin iktidarlarını sürdürülebilme için kamu harcamalarını arttırırken vergilerin oranlarını azaltarak ekonominin işleyişine zarar vermeleridir. Bunun en önemli sonuçlarından birisi, kamu harcamalarının

artması ve gelirlerin azalması yüzünden ortaya çıkan bütçe açıklarıdır. Vergi oranlarının arttırılmaması, arttırılacaksa da az arttırılması veyahut düşürülmesi kamu harcamaları için vergi dışı kaynakların aranılmasına sebebiyet vermekte ve borç yükünün artmasına neden olmaktadır (Aktan, 2002: 10&13–14). Söz konusu bu durum, kayıt dışı ekonominin de büyümesine (diğer bir deyişle, vergi verenlerden daha çok vergi alınmasına) neden olmakta ve bunun yanında enflasyonun da artmasına sebep olmaktadır.

Devlet aygıtının sosyal, siyasal ve iktisadi hayatın her alanına sirayet etmesi onun siyasal olarak da keyfi davranmasına ve yozlaşmasına yol açmaktadır. Kamusal görevliler rüşvet ve yolsuzluklara karışmakta, devlet kadroları mevcut yönetimin devamını temin için 'yakınlar'la doldurulmakta (nepotizm), bütçe tahsisleri oy gelecek yerlere, seçim bölgelerine yapılmakta (*pork-barrel*) ve siyaset partizan hizmet karşılığı oy toplamaya dönüşmektedir (Aktan, 2002:14–15). Bu anlamda Anayasal İktisat; "*sınırlı devlet idealini iktisadi açıdan gerçekleştirmekte anayasalcılık tekniğini kullanan bir akımdır*" ve para arzı, vergileme, borçlanma, dış ticaretin düzenlenmesi gibi önemli ekonomik konularda siyasi iktidarın anayasal çerçeveye sınırlanmasına yönelik olarak ortaya atılmıştır (Caniklioğlu, 1998:68). Anayasal İktisat; ünlü teorisyeni J. Buchanan'ın tanımıyla, "*ekonomik ve politik birimlerin tercihlerini ve faaliyetlerini sınırlayan alternatif yasal-kurumsal ve anayasal kurallar bütünü'nün işleyiş özelliklerini açıklamaya çalışır.*" (Aktan, 2002:16) Yaklaşımına ilişkin tanım ve tespitlerden anlaşılacağı gibi, Anayasal İktisat, devletin ve devlet aygıtını kullanan siyasal iktidarın sınırlandırılmasıyla ilgilenmektedir ki bu anlamda felsefi incelemesini söz konusu bu iki olgunun kaynak ve temellerini açıklamaya çalışan sözleşmeciliğe yöneltmektedir.

1.2. Anayasal İktisat'ın Felsefi Dayanakları

Amerikan tarihçisi Charles Austin Beard 1913 yılında yazdığı "*An Economic Interpretation of the Constitution of the United States*" adlı eserinde anayasayı 'iktisadi bir belge' olarak ele

almış ve bu belgeyi toplumdaki farklı grupların ekonomik çıkarlarının uzlaştırıldığı bir metin olarak değerlendirmiştir (Beards, 2004:156–157). Diğer bir deyişle; anayasaları iktisadi bir perspektiften değerlendirme, 1970’lerden itibaren ortaya çıkan Anayasal İktisat yaklaşımı ile başlamamıştır, dünyanın ilk yazılı anayasası olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Anayasası’ndan itibaren vardır.

Anayasal İktisat da, Beards’ın açtığı yoldan giderek, felsefi temelini siyaset bilimin önemli kavram ve tasarımlarından olan “sözleşmecilik”te bulmuştur. Sözleşmeciliğe göre, devlet, ahlaki (töresel) toplumdaki sosyal-siyasal topluma geçişi, doğal hukukun hâkimiyetinden pozitif hukukun üstünlüğüne gidişi ve insanların buna riayetini açıklamaktadır (Aslan, 2002: 152–153). Toplum sözleşmesi varsayımından hareketle çeşitli düşünürler kendi devlet nosyonlarını biçimlendirmişlerdir: Örneğin, **T. Hobbes**, doğal hali, bir karmaşa ve kuralsızlık ortamı olarak kurgulamıştır. Doğal hal, “*Her şeyin her şeyle savaşıdır*”. (*Bellum Omnium Contra Omnes*) Toplum sözleşmesi, ‘güçlü’ bir devletin varlığı sebebiyle insanlara, can ve mal güvenliği gibi önemli teminatlar verir; zira doğal halde “*İnsan insanın kurdudur*”. (*Homo Homini Lupus*) (Russell, 1946:578–579) **J. Locke**’da ise daha ‘güçsüz’ bir devlet görülmektedir. Hobbes, mutlak bir devlet öngörürken, Locke daha liberal bir devlet anlayışını benimsemiştir. Dahası Locke, insanların kendilerini özgürce geliştirebilecekleri istikrarlı ve güvenli bir ortam sağlanmadığında, ‘devlete karşı direnme hakkı’ öngörmektedir (Curtis, 2008:386).

Toplum Sözleşmesi kuramının diğer bir yorumunu yapan **J. J. Rousseau**’ya göre, toplum sözleşmesi aklın gerektirdiği bir şeydir. Akıl yalıtılmaz ve mutlaktır. Bu anlamda, Rousseau’nun monarkların mutlak haklılığına karşı olduğunu ve Tanrısal haklılığı yadsıdığını söyleyebiliriz. Rousseau toplumsal sözleşmenin ‘genel irade’den ortaya çıktığını söyler ki genel irade, toplumdaki bireylerin iradeleri toplamından daha üstün bir şeydir (Camus, 2004:121). Toplumsal Sözleşme ve onun getirdiklerini kabul hususunda da **J. Rawls** sosyal adalete vurgu yapmaktadır:

Rawls, adalet anlayışının başlangıcı olarak ‘sosyal sözleşme’yi göstermektedir. İnsanlar sosyal sözleşmeyi karşılıklı yarar için yapmışlardır zira toplum içerisinde yaşamak tek başına yaşamaktan yeğdir. Sosyal sözleşmeyi kabul ettiren şey sosyal adalet ilkeleridir ki bu hakların ve sorumlulukların adilce dağılımını (*distributive justice*) ifade etmektedir (Nuttal, 2002:223–224).

Açıklanan yaklaşımlar bir arada değerlendirildiğinde, Anayasal İktisat’ın, J. Locke’un sözleşmecilik anlayışına daha yakın durduğu söylenebilir. Şöyle ki; Anayasal İktisat zaten Hobbes tarafından öngörülen mutlak devlete (*Leviathan*) karşıdır ve yozlaşmanın en önemli sebebi olarak devletin geniş etki alanını ve müdahale gücünü görmekte, bunun anayasal bir sözleşmeyle sınırlandırılmasını istemektedir. Diğer bir deyişle, insanların düzene ‘bilinçli ve ussal’ müdahalesini, felsefi terimlerle söylenecekse “yapıcı rasyonalizm”i savunmaktadır. Buna göre; sosyal düzeni oluşturan kurum ve kurallar, tarafların irade beyanlarına göre şekillenecek, doğal düzenin kendi gidişatına, yani evrime bırakılmayacaktır (Aktan, 2002:17). Sözleşme sonrası ortaya çıkan hukuk devleti, yukarıda açıklanan anlamda, devlet-birey, devlet-toplum ilişkileri ufkundan doğmaktadır ve sosyal adaletin gerçekleşmesinde hayati bir önem arz etmektedir.

Hukuk devleti, en kısa tanımıyla, kendisi hukuk kurallarına bağlı olmakla birlikte vatandaşlarına da hukuki güvence temin eden devlettir. Maddi anlamda; insan onurunun, özgürlüğün, adaletin ve eşitliğin teminatı olan hukuk devleti, şekli anlamda; temel hak ve hürriyetlerin tanınması/korunması, kuvvetler ayrılığı, yargı bağımsızlığı, yasaların anayasal denetimi, idarenin yargısal denetimi, devletin mali sorumluluğu gibi hususları içerisine almaktadır (Odyakmaz, Kaymak ve Ercan, 2011:32&211). Anayasal İktisat’ın da bu anlamda öngördüğü, hukuk devletine yalnızca siyasal ve hukuksal anlamda değil iktisadi anlamda da uyan bir devlet modelidir. Anayasal İktisat, yukarıda bahsedilen tarihsel arka plan, felsefi fikirler ve bunların somut yansımaları olarak anayasa ve sınırlandırılmış devlet gücü ekseninde temel kabullerini oluşturmuştur.

1.3. Anayasal İktisat'ın Temel Kabulleri

Anayasal İktisat'ın temel kabulleri onu geleneksel iktisattan ayıran noktaları ortaya koymaktadır: Anayasal İktisat, mevcut bir anayasayı değiştirenlere veya yeni bir anayasa yapmakta olanlara normatif nitelikli önerilerde bulunurken; geleneksel iktisat, önceden belirlenmiş anayasal kurallara göre hareket etmekte olan siyasal aktörlere belli bir amacı gerçekleştirmek için alternatif iktisat politikaları sunmaktadır. Anayasal İktisat doğrudan oyunun kuralları ile ilgilenirken, geleneksel iktisat oyuncuların var olan kurallar çerçevesinde nasıl hareket edeceği/etmesi gerektiği ile ilgilenmektedir (Savaş, 1997:54). Bu anlamda; Anayasal İktisat, kendisiyle yakın bağlantılı olan Kamu Tercih Kuramı ile benzer temel kabullere sahiptir ki bunlar; metodolojik bireycilik, bireysel rasyonellik ve politikanın bir mübadele olduğunu söyleyen 'catallaxy'dir (Buchanan, 1990:13; Caniklioğlu, 1998:73; Savaş, 1997:60; Uzun ve Tok, 2009:234²):

- *Metodolojik Bireycilik (Ferdietçilik)*: Bireycilik, toplumsal grupların ya da toplulukların değil bireysel tercih ve çıkarların ön plana çıktığı, bireyin siyasal ve ekonomik bağımsızlığının vurgulandığı bir öğretilerdir (Yayla, 2005:40). Bireycilik önüne 'metodolojik' ifadesini aldığı anda, sosyal araştırmalarda bireyi temel analiz birimi olarak alan bir araştırma yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre; insan faaliyetleri/davranışları toplumsal ve özel olarak ikiye ayırlamayacağından, toplumsal olarak görünen tercih ve kararlar da aslında bireysel niteliktedir (Savaş, 1997:61). Bu anlamda; Anayasal İktisat, Kamu Tercih Kuramı gibi araştırma birimi/nesnesi olarak bireyi ve bireysel tercihleri incelemekte ve onların kolektif hükümler olarak anayasalara nasıl yansıtıldığı üzerine yoğunlaşmaktadır, denilebilir.

2 Anayasal İktisat'ın kabulleri konusunda referans verilen ilk iki yazar; "metodolojik bireycilik" ve "bireysel rasyonelliği" işaret etmekteyken, referansta geçen diğer yazarlar bu ikiliye "catallaxy" kabulünü de eklemektedir.

- *Bireysel Rasyonellik (Maximand)*: Klasik iktisat kuramında olduğu gibi, Kamu Tercih Kuramı da, bireylerin rasyonel ve tutarlı tercihler yaptığını ve böylelikle bireysel faydalarını maksimize etmeye çalıştığını varsayar. Söz konusu bu varsayımı benimseyen Anayasal İktisat; kendi kişisel çıkarları ve fayda maksimizasyonu peşinde koşan bireylerin (*homo economicus*) ister istemez bir bütün olarak toplumun da çıkarlarına hizmet edeceği görüşünü benimsemektedir (Caniklioğlu, 1998:66). Bu durumun siyasal hayattaki yansımaları da, politik karar alma sürecinde seçmenlerin kendilerine en büyük ekonomik faydayı sağlayacak partilere oy verme eğiliminde olmaları, partilerin ise seçmenlerin bu eğilimine yönelik ekonomi programları hazırlamaya çalışmalarıdır.

- *Catallaxy, "Politika da Bir Mübadeledir!"*: Politika da, seçmenlerin ve adayların katıldıkları karmaşık bir mübadele biçimidir ki söz konusu mübadelenin tıpkı piyasalardaki mübadele gibi katılanların faydalarını arttıran ve kendiliğinden sonuca ulaşan bir mübadele olması beklenmektedir. Bunu temin etmenin yoluysa, siyasetin cereyan ettiği kurumsal ve anayasal çerçeveyi düzenlemektir. Böyle bir düzenlemenin ilk adımı ise toplumsal uzlaşmayı belirleyen anayasadır (Savaş, 1997:70-71). Bununla birlikte, politik mübadele ilişkisi ekonomik mübadele ilişkisinden daha karmaşıktır; zira birincisinde toplumun bütün üyeleri söz konusu iken, ikincisinde yalnızca mübadeleye muhatap iki taraf bulunmaktadır. Bu yüzden ki, politik mübadele ilişkisi anayasa sonrasında/ötesinde de devam etmektedir (Caniklioğlu, 1998:68). Politikaların belirlenmesi, yasalar, yönetmelik ve diğer düzenlemelerin oluşturulması sürecinde, söz konusu politik mübadele ilişkisi hem bireysel bazda hem de çıkar grupları ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla sürdürülmektedir.

Söz konusu temel kabullerle ilişkili olarak Anayasal İktisat'ın anayasalarda ve yasalarda bulunmasını öngördüğü temel düzenlemeler şunlardır (Akyol, 2003:6): *Birincisi*, bütçe denkliği

ilkesine uyulmalıdır. Klasik devlet bütçesi mantığı tersine çevrilmeli, gelirler giderlerden önce hesaplanmalı ve gelirlerden fazla harcama yapılmamalı, nihayetinde denk bütçe hazırlanmalıdır. *İkincisi*, kamu kesiminin borçlanma gereksiniminin sınırı gayri safi milli hâsılanın (GSMH) belirli bir oranı olarak belirlenmelidir. Bu oran, %3'ü aşmamalı ve iç ve dış borçlanma anayasal oylamaya bağlanmalıdır. *Üçüncüsü*, vergileme yetkisi GSMH'nin belli bir oranı ile sınırlandırılmalıdır. Buna göre vergi gelirlerinin artırılması ekonomik büyümeyle orantılı olmalıdır. *Son olarak*, Merkez Bankası'nın borçlanma yetkisi sınırlandırılmalıdır. Diğer bir deyişle olağan kamu gelirleri artırılmadan kamu harcamaları artırılmamalıdır.

2. Anayasal İktisat Perspektifinden Türk Anayasaları ve Yeni Anayasa Süreci

Yukarıdaki başlıklarda ortaya konulan bu yaklaşım ve kabullerden sonra, aşağıdaki başlıklarda Türkiye'nin Anayasalcılık tarihi, mevcut anayasal hükümler ve yeni anayasa yazımı-yapımı Anayasal İktisat penceresinden değerlendirilecektir.

2.1. Anayasal İktisat Penceresinden Türkiye'de Anayasalcılık Hareketi

Anayasalcılık hareketi en kısa tabiriyle mutlak iktidarların sınırlandırılması hareketidir. Bu anlamda anayasalcılık tarihi 1215 Magna Carta'ya değin götürülebilir. Bununla birlikte, yalnızca iktidarın sınırlandırılması değil, çeşitli hak ve özgürlüklerin vatandaşlık statüsü kazanmış bireylere tanınması anlamında anayasalcılık hareketi 17. Yüzyıl'la başlamıştır diyebiliriz. Öncelikle ortaya anayasal metinler (*Habeas Corpus 1679*, *Bill of Rights 1689*) çıkmış, sonrasında 18. Yüzyıl'da hareket ürünlerini anayasalar ve haklar bildireleri (*1776 Virginia Haklar Bildirgesi*, *1787 Amerika Birleşik Devletleri Anayasası*) biçiminde vermeye başlamıştır (Tezcan, Erdem, Sancakdar ve Önok, 2011:41). Ülkemizde ortaya çıkan ilk anayasal metinse, 1808 tarihli *Sened-i İttifak*'tır. Yerel güçler ile merkezi yönetim (padişah) arasında bir taahhüname niteliğinde olan belge, mutlak iktidarın sınırlandırılmasında ilk adım olarak ele alınabilir. Mamafih, bu anaya-

sal belge ile yerel güçler (ayanlar) kendilerinin padişah tarafından tanınması karşılığında merkezi yönetime güç katmış ve destek vermiştir. Yedi maddeden oluşan metnin, iktisadi ve mali hükümleri şöyledir: Şart 3: "*Hazine ve devlet gelirlerinin toplanması ve korunmasına, padişah buyruklarının yerine getirilmesine çalışmaya, buna karşı gelenleri birlikte cezalandırmaya söz veririz.*" 7'inci ve sonuncu şart ise vergilerin ezici olmamasına dairdir (Tanör, 2009:45). Sened-i İttifak yalnızca bir ay yürürlükte kalmış bir metindir, yine de hükümetin sınırlandırılması ve mal ve can güvenliği bakımından reayanın düşünülmesi anlamında önemli bir girişimdir.

Osmanlı anayasalcılık hareketinde bundan sonraki en önemli dönem Tanzimat dönemidir. Bu dönemde Osmanlı, hem ekonomik hem de hukuksal-siyasal anlamda kapitalistleşmeye başlamıştır. Bunun hukuki alt-yapısı ise Tanzimat Fermanı (1839) ile başlayan ve 1876'ta Kanun-i Esasi ile sonlanan süreçtir. Tanzimat Fermanı (diğer ismi ile Gülhane-i Hatt-ı Hümayun) hem kişiler için can güvenliği, mal güvenliği, kanuni ve adil yargılanma, mali güce göre vergi gibi bireysel hakları tanıırken, hem de devlet harcamalarının kanuniliği ilkesine yer vererek siyasal iktidarı sınırlandırmış ve iltizam sistemine alternatif düzenli bir vergi sistemi öngörmüştür (Erdoğan, 2011:135). Bununla birlikte, iyiden iyiye Batılı güçlerin denetimine giren Osmanlı harcamalarını kontrol edememiş, özellikle dış borçlanmış ve sonunda genelde maliyesinin özelde borçlarının yönetimini Düyun-u Umumiye adındaki uluslararası bir komisyona bırakmak zorunda kalmıştır (Quataert, 2003:71). Tanzimat Fermanı'ndan sonraki 1856 tarihli Islahat Fermanı'nda ise Müslim ve Gayri-Müslim teba arasındaki eşitlik vurgulanmış, söz konusu bu süreç anayasa ile sonuçlanmıştır.

Siyasal tarihimizin ilk yazılı anayasa metni 1876 tarihinde ilan edilen, Kanun-i Esasi'dir. Bu dönemle birlikte iktidar 'şart'a bağlanmıştır ki dönem için kullanılan Meşrutiyet (şarta bağlı olma) deyişi buradan gelmektedir. Anayasada Tanzimat Fermanı'nda öngörülen iktisadi ve mali ilkelerin hemen hepsi öngörülmüştür. Mali güce

göre vergilendirme, verginin kanunla konulması, müsadere ve angarya yasağı gibi hükümler anayasada sayılmıştır. Bunun yanında, kanuni ve aleni yargılama, dilekçe hakkı gibi kimi önemli temel hak ve özgürlükler de sayılmıştır. Yine de, Kanun-i Esasi, padişaha verdiği geniş yetki ile tam bir sınırlama değildir. Kanun-i Esasi kısa bir süre sonra, padişahın yetkilerini kısıtlamasa bile belirli prosedürlere bağladığından, II. Abdülhamit tarafından yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak 1909 değişiklikleri ile ki, hakiki bir meşrutiyet Osmanlı İmparatorluğu'nda kurulmuştur (Gözler, www.anayasa.gen.tr).

Temel hak ve özgürlükler kısmına yer veremeyen (zira Kanun-i Esasi'nin ilgili kısımlarını benimseyen) 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nu ve Kanun-i Esasi'yi yürürlükten kaldırmakla beraber, 1924 Teşkilat-ı Esasiye'si de iktisadi ve sosyal haklar/sorumluluklar anlamında bir yenilik getirmemiştir. Bununla birlikte; 1921 Anayasası'nda yapılan 1923 değişikliği ile Cumhuriyet rejimi kurulmuş, "egemenlik bilâkaydüşart millete tevdi edilmiştir." (Odyakmaz, Kaymak, Ercan, 2011:13–14) İktisadi ve mali anlamda en büyük yenilik, 1961 Anayasası ile olmuştur. Modern anlamda, güçler ayrılığını tanıyan, devleti insan hak ve özgürlüklerine dayandıran metin, sosyal ve ekonomik hakların da ilk defa belirtildiği anayasal belgedir. Bunun yanında, daha önce de belirtildiği gibi, Anayasal İktisat açısından önemli olan sosyal hukuk devleti ilkesi de 1961 Anayasası'nın ülkemiz demokrasisine kazandırdığı bir olgudur (Gözübüyük, 2004:32). Sonrasında 1971 Değişiklikleri ile 'daraltılan' anayasa yerini yine bir askeri müdahale ürünü olan başka bir anayasaya bırakmıştır.

2.2. Mevcut Anayasanın Anayasal İktisat Perspektifinden Değerlendirilmesi

1982 Anayasası devlet-toplum/birey tercihinde devletten ve özgürlük-güvenlik tercihinde güvenlikten yana bir tutum sergilemektedir (Güneş, 2009:202; Parla, 2002:46). İktisadi ve mali açısansa tercihi, sosyal ve ekonomik haklara yönelik giderler konusunda sıkılık, gelirler (vergi ve borçlanma) konusunda ise esnekliktir. 1961 ve 1982 Anayasalarını bu bağlamda karşılaştıran

Taha Parla, söz konusu durumu "sosyal devletçilikten idari devletçiliğe" geçiş olarak nitelendirmek ve 1961'de sosyal ve ekonomik haklarının sınırının 'devletin verebileceği' iken, 1982'de 'yurttaşların isteyebileceği'ne dönüştüğü noktasına dikkat çekmektedir (Parla, 2002:62). Mevcut Anayasa sözü edilen hususlar ve yukarıda açıklanan Anayasal İktisat Yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde ilgili konular ve hükümler aşağıdaki gibidir:

İlk olarak "Başlangıç" kısmında, Anayasanın "Türkiye Cumhuriyeti'nin refahı, maddi ve manevi mutluluğu"nu temin azminde olduğu belirtilmektedir. Cumhuriyetin niteliklerinin açıklandığı 2. maddede ise, "...demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti" betimlemesi yapılmaktadır. Madde 11'e bakıldığında, "Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz." denilmektedir. Bu hüküm, Anayasal İktisat için en önemli hükümlerendir zira bu hükümler ki anayasa 'katı' hale gelmekte ve ona 'sınır koyuculuk' özelliği vermektedir. Bunun yanında, mülkiyet hakkı, temel hak ve özgürlükler kısmında sayılmış ve kullanıma dair sınır 'toplum yararı' olarak konulmuştur (T.C. Anayasası, md. 35).

"Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler" adlı üçüncü bölüme bakıldığında, metnin Anayasal İktisat'ın kabullerine, özellikle bireyciliğe uymadığı görülmektedir. Toplumun yapıtaşı olarak birey yerine aile alınmakta ve bölüm onun korunmasına dair hükümlerle başlamaktadır (T.C. Anayasası md. 41). 2001 yılındaki değişik haliyle kamulaştırmaya dair hüküm, birkaç istisna dışında kamulaştırma bedelinin esas olarak peşin ödenmesi (T.C. Anayasası md. 46) üzerine olumlu bir değişikliktir. İzleyen hüküm, özelleştirme ve devletleştirme ile ilgilidir ki, 1999'daki değişik haliyle özelleştirmeler yasama organının tasarrufuna bırakılarak sınırları esnetilmiştir (Tiryaki, 2008:309–310): "Devletin, kamu iktisadi teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzelkişilerinin mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıkların özelleştirilmesine ilişkin esas ve usuller kanunla gös-

terilir.” (T.C. Anayasası md. 47). Bunun yanında, çalışma hakkına dair olan hüküm, çalışmayı hak olmakla birlikte bir ‘ödev’ olarak ortaya koymakta (T.C. Anayasası md.49) ve ‘bireyin tercihi’ni önemsiyor görünmemektedir. Son olarak, bu bölüme ilişkin sınır koyucu son hüküm 2001’deki değişik haliyle 65. maddedir: “Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.” Sınır koymaktan çok, ‘öncelik belirleme’ gibi geniş bir takdir yetkisi veren bu maddenin uygulanabilirliği sorunludur (Erdoğan, 2011:172). Bununla birlikte; temel hak ve hürriyetlerin yalnızca kanunla sınırlandırılabilceğini (T. C. Anayasası md. 13) öngören Anayasanın bıraktığı boşluk sebebiyle, sosyal haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnemelerle de (KHK) düzenlenebilmektedir ki, bu Anayasal İktisat’ın, iktisadi ve mali düzenlemelerin katı anayasalarda düzenlenmesi gerektiği düşüncesiyle uyuşmamaktadır.

Vatandaşlık statüsünün bir gereği ve ödevi olarak vergi, “Siyasal Haklar ve Ödevler” kısmında düzenlenmiştir. Önceki kısımda bahsedildiği gibi, Türk anayasalcılığının ilk metinlerde de bulunan mali güce göre vergi almak, burada da benimsenmiştir, hatta “Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacı” olarak ortaya konmuştur. İlgili maddenin üçüncü fıkrasında “Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.” denilmektedir; dördüncü ve son fıkra bu hükmü esnekletmektedir: “Vergi, resim harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muafı, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içerisinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.” (T.C. Anayasası md. 73). Yürütme organı olan Bakanlar Kurulu’na verilen söz konusu yetki Anayasal İktisat’ın öngördüğü mali disiplin ilkesine aykırıdır (Dileyici ve Özkıvrak, 2000:6). Hüküm, hukuk tekniği açısından “-bilir.” ile bittikten emredici değildir fakat parlamenter demokrasi ile yönetilen ülkemizde yasama ve yürütme arasında sert bir ayırım olmadığından Bakanlar Kurulu’nun bu yetki-

yi dilediği gibi kullanabilmesinin önünde hukuki bir engel yoktur

Anayasa metninin “Mali ve Ekonomik Hükümler” bölümünde başlangıç, bütçeleme sürecine yer verilmiştir. 161. maddedeki 2005 değişikliğiyle merkezi yönetim bütçesinin hazırlanması ve uygulanması kanuna (5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu) bırakılmıştır. Anayasada bütçe hazırlanması süreciyle ilgili usule ilişkin çeşitli emredici hükümler de bulunmaktadır. Örneğin; Bakanlar Kurulu bütçe tasarisına ilişkin raporu mali yılın başlangıcından (1 Ocak) en az 75 gün önce Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne (TBMM) sunmak, Bütçe Komisyonu raporu en çok 55 gün içerisinde kabul etmek zorundadır. Bütçeye ilişkin Genel Kurul görüşmelerinde ise gider arttırıcı ve gelir azaltıcı önerilerde bulunulamamaktadır. (T.C. Anayasası, md. 161–162) Böylesi hükümler, Anayasal İktisat penceresinden bakıldığında olumlu hükümlerdir. Bölümün ileriki kısımlarda ise, devletin ekonomideki düzenleyici rolü anlatılmıştır. Madde 167’de; devlet, fiili ya da anlaşma sonucu ortaya çıkabilecek tekelleşme ve kartelleşmeyi önlemekle yükümlü tutulmuş ve Bakanlar Kurulu’na dış ticareti ülke yararına düzenleme konusunda vergi ve benzerleri dışında ek mali yükümlülükler koyma yetkisi verilmiştir. Söz konusu yetkinin, yukarıda anlatılan Anayasal İktisat perspektifinden/kabullerinden bakıldığında yasama organı olan parlamentoda olması daha uygun görünmektedir.

Mevcut hükümler genel olarak değerlendirildiğinde, Anayasa iktisadi ve mali anlamda yürütme erkine (hükümet) önemli bir yetki ve tasarruf alanı sağlamaktadır. Bunun en önemli nedeni, başta da belirtildiği üzere 1982 Anayasası’nın yaptığı tercihlerdir. “Kamu otoritesini yeniden tesis etme” üzerine yazılan metin, yürütmeye yalnızca temel hak ve özgürlüklere müdahale bağlamında değil, ekonomik/sosyal hak ve ödevler ile ekonomik/mali hususlarda da önemli yetkiler vermiş, böylelikle iktisat ve maliye politikalarının belirlenmesinde hükümetlere nazaran temsil özelliği ve objektifliği daha güçlü olan yasama organı/parlamento ikinci planda kalmıştır, denilebilir.

2.3. Yeni Anayasa Sürecinde İktisadi-Mali Konular ve Beklentiler

Yeni anayasa yazımı-yapımı süreci; önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi sivil bir iradede kaynaklanan, beklentilerin ve çıkarların müzakeresine edileceği bir süreç olarak görüldüğünden toplumun çeşitli kesimlerinden gelen taleplerle biçimlendirilmeye çalışılmaktadır. İktisadi ve mali olarak en önemli beklenti ise, Anayasal İktisat ilkeleri hesaba katıldığı takdirde “mali bir anayasa” yapmaktır. Mali anayasanın temel öğeleri, diğer bir ifadeyle, anayasada düzenlenmesini öngördüğü noktalar ise şöyledir (Savaş, 1997:114): Devletin faaliyet alanlarının sınırlanması; vergilerin özelliklerinin belirlenmesi; devlet bütçesinin özelliklerinin belirlenmesi; devletin kiralama, satın alma, kamulaştırma, özelleştirme ve el koyma yöntemlerinin belirlenmesi ile birlikte devletin iç ve dış borç yapma koşullarının belirlenmesidir. Bu noktalar sırasıyla değerlendirilirse:

- *Devletin faaliyet alanlarının sınırlanması*: Bu tartışma ilk etapta merkezi yönetimin pek çok görevinin yerel yönetimlere aktarılmasına yönelik yerel yönetimler reformunda ortaya atılmış fakat reform tasarısı hayata geçmemiştir. Bu tasarıda öngörülen, merkezi yönetim birimleri olarak bakanlıkların taşradaki (Ankara dışı) görev ve sorumluluklarının yerel idarelere devridir (Al, 2004:5). Bundan sonraki tartışma ise, yukarıda bahsedildiği gibi güvenlik ve adalet dışındaki tüm alanlarda kamunun geri çekilmesidir. Anayasal İktisat; devletin söz konusu varlık sebebi dışında kamusal mallar üretmesine daha çok vergileme ve harcama olacağı, dolayısıyla kişisel mülkiyet haklarının olumsuz etkilenmeyeceği düşüncesiyle olumsuz bakmakta ve devletin faaliyet alanının sınırlandırılmasını savunmaktadır.
- *Vergilerin özelliklerinin belirlenmesi*: Mali anayasa vergilerin özelliklerinin (artan oranlı olup olmaması, dolaylı/dolaysız vergi dengesi gibi) de anayasa düzenlenmesini öngörmektedir. Anayasal iktisat perspektifinden bakıldığında vergi oranları anayasada belirtilmeli

ve düz oranlı olmalıdır. Ayrıca; harcamaların yasama organınca nitelikli çoğunlukla belirlenecek vergilerle karşılanması; vergilemede kişilere, kamu ve özel sektör kuruluşlarına istisna ve muafiyet gibi uygulamalarda bulunulmaması ve toplam vergi yükünün GSYİH’ye veya GSMH’ye oranının açıkça anayasada belirtilmesi mali anayasa yapımı için önemli konulardır (Dileyici, 2005:80-81). Mevcut anayasada, yukarıda da belirtildiği gibi, vergilerin sadece konulması, değiştirilmesi, kaldırılması ve oranlarının belirlenmesine ilişkin hükümler vardır ki Anayasal İktisat perspektifinden bakıldığında bu düzenlemeler yetersiz ve yüzeyseldir; vergi oranları, konuları ve sınırlarıyla anayasada düzenlenmelidir.

- *Devlet bütçesinin özelliklerinin belirlenmesi*: Mali disiplinin sağlanabilmesi için; denk bütçe anayasal bir ilke olarak benimsenmeli, harcama, borçlanma ve vergileme gibi konularda devlete anayasal sınırlar konulmalı, Merkez Bankası’nın özerkliği ve fiyat istikrarını sağlama noktasında para arzının dengesi anayasal güvence altına alınmalıdır (Aktan, 2002:465-466). Oysa devlet bütçesine ilişkin anayasal hükümler yukarıda da anlatıldığı gibi yalnızca usule ilişkindir. Bütçenin usule ilişkin hükümlerinin yanında esasa ilişkin hükümlerin de anayasada düzenlenmesi, yeni anayasa sürecinde mali anayasa için göz önünde bulundurulması gereken bir husustur.
- *Devletin kiralama, satın alma, kamulaştırma, özelleştirme ve el koyma yöntemlerinin belirlenmesi*: Anayasal İktisat’ın öngördüğü anlamda mali anayasanın bu kabulü satın-alma dışında mevcut anayasamızda biçimsel olarak vardır (T.C. Anayasası md. 46, 47 ve 121). Hâlihazırda 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu ile düzenlenen satın almaya ilişkin genel ilkelere ise, siyasi rantı önlemek adına anayasada düzenlenmesi mali anayasa perspektifinden öngörülebilir.
- *Devletin iç ve dış borç alma koşullarının belirlenmesi*: Türkiye’de iç borçlanma yetkisi, Bütçe Kanunu, Merkez Bankası Kanunu ve Belediyeler Kanunu gibi çeşitli kanunlarda

belirlenmiş fakat borçlanmaya ilişkin herhangi bir sınır konmamıştır. Böylesi bir sınırın olmayışı; alınan borçların vergilerle karşılanması ve borçlanmanın halka mali bir yük olarak ortaya çıkması olasılığını ortaya çıkarmaktadır (Özgen, 1999:2-3). Mali anayasanın, yukarıda belirtildiği gibi hem vergi yükünün GSYİH'e veya GSMH'e göre belli bir oranda belirlenmesini hem de iç ve dış borçlanmanın anayasada sınırlandırılmasını öngörmesiyle söz konusu olasılığı ortadan kaldıran özellikte olduğu söylenebilir.

Söz konusu başlıklar ve yukarıda anlatılanlar çerçevesinde; Anayasal İktisat ve mali anayasa perspektifinden bakıldığında, yeni anayasa sürecinde öngörülebilecek hususlar genel anlamda şunlardır: Devlet; ekonomik anlamda, en azından düzenleme fonksiyonuyla hala önemli bir aktördür. Kaynak yaratılması ve dağılımında devletin müdahalesi gündelik/popülist siyasetten anayasal güvence yoluyla arındırılmalıdır. Bu noktaya yönelik olarak, düzenleyici ve denetleyici kurullarla birlikte Merkez Bankası'nın özerkliği 'anayasa tahtında' garanti edilmelidir. İktisat ve maliye politikalarına birincil etkide bulunan vergi oranlarının belirlenmesi, dış ticaret düzenlemeleri gibi konularda yürütmeye (başbakan ve bakanlar kurulu) bulunan hak ve görevler daha temsili ve demokratik olan yasama meclisine devredilmelidir. Devlet bütçesine ilişkin ilkeler yalnızca usule değil esasa da ilişkin olarak anayasada belirtilmeli, olağanüstü durumlara özgü belirli bir esneklik payı bırakılmak suretiyle, denk bütçe ilkesi benimsenmelidir. Devletin hem iç hem de dış borçlanma yetkisinin sınırları anayasada ortaya konmalı ve borçlanmanın halka yük olmaması, diğer bir ifadeyle vatandaşların yararına olması temin edilmelidir. Sonuç olarak anılan bu genel noktalar; kamusal tartışmaya ve uzlaşmaya dayanması öngörülen, çağcıl ve sivil karakterli olması beklenen anayasa süreci için en az siyasal, sosyal ve kültürel konular kadar önemli ve tartışmaya değerdir.

Sonuç

Türkiye, Tanzimat'tan bugüne ilk defa bir anayasal sözleşme yapma beklentisi içerisinde.

Türk anayasalcılık tarihine bakıldığında; anayasalar ve anayasal metinler ya padişah tarafından tek taraflı ilan edilen ferman niteliğindeki belgeler ya da askeri bir müdahaleden sonra yazılan, hemen her sosyal ve siyasal soruna çareler arayan 'reçeteler' şeklinde ortaya çıkmış, olağan dönemde akdedilen bir sözleşme niteliği göstermemiştir. Bugün Türk kamuoyunun en hassas olduğu nokta da, yazılması beklenen metnin içeriğinden/esasından çok bu yönüdür: sivil iradenin bir ürünü olarak toplumsal sözleşme niteliğinde bir anayasa (Karadut, 2012:102). Devletin erklerinin, kurum ve kuruluşlarının, yapısının ve işleyişinin belirleneceği, temel haklar ve özgürlüklerin yanında, sosyal ve ekonomik hak ve özgürlüklerin tanınıp devlet ve birey açısından ekonomik ve mali hükümlerin şekilleneceği yeni anayasa beklentisi ve süreci toplumsal sözleşme bağlamında önemli bir yerde durmaktadır. Söz konusu bu sürecin analizine ve normatif anlamda biçimlendirilmesine yönelik teorik duruş, iktisadi ve mali anlamda Anayasal İktisat'tan gelmektedir.

Anayasal İktisat'a göre devlet ve devletin ekonomiyi düzenleyen ve ona müdahalede bulunan makam ve kurumlar sınırlandırılmalı, böylelikle ekonomik kararlar gündelik siyasetten arındırılmalıdır. Aynı kabuldendir hareketle, ekonominin geneli için devletin ve dolayısıyla siyasal iktidarların hareket alanı ve sınırları katı bir anayasada düzenlenmelidir. Böylelikle; bütçe denkliliği ilkesine uyan bir devlet idaresine temin edilmeli, klasik devlet bütçesi mantığı tersine çevrilip, gelirler giderlerden önce hesaplanmalı ve gelirlerden fazla harcama yapılamayacak şekilde denk bütçe hazırlanmalıdır. Dahası, kamu kesiminin borçlanma gereksiniminin sınırı gayri safi milli hâsılanın (GSMH) belirli bir oranı olarak belirlenmeli ve toplumun genelinin geleceği ile ilgili iç ve dış borçlanma anayasal oylamaya bağlanmalıdır. Mali anayasa ile birlikte vergileme yetkisi GSMH'nin belli bir oranı ile sınırlandırılmalı ve vergi gelirlerinin artırılması ekonomik büyümeyle orantılı olmalıdır. Bunlarla birlikte; iktisadi ve mali konularda karar ve icra yetkisi yasama meclislerine nitelikli oy çokluğu kuralı ve esasları bırakılmalıdır.

Sonuç olarak; Türkiye, yeni anayasa sürecinde söz konusu bu önermeleri en az siyasal, sosyal ve kültürel diğer hususlarda olduğu gibi tartışmalı ve uzlaşının sağlandığı hususları anayasal güvenceye bağlamalıdır. Çalışmanın ilgili kısımlarında belirtildiği gibi, Anayasal İktisat'ın temel prensipleri ve kabulleri eski ve mevcut anayasalar anlamında Türkiye'de genel olarak kabul görmemiştir; bununla birlikte, kamusal tartışmanın ve uzlaşının hâkim ilkeler olarak öne çıkarıldığı yeni anayasa sürecinde, söz konusu noktaların değerlendirilmesi için bir fırsat penceresinin açıldığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Aktan, Coşkun Can (der.) (2002), Anayasal İktisat, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Akyol, Servet (2003), "Refah Devletine Anayasal İktisat Çerçevesinden Bir Bakış: Türkiye Örneği", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Al, Hamza, (2004), "Türk Kamu Yönetiminde Liberal ve Postmodern Esintiler: Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı", Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 37, Sayı: 4, ss. 1-10.
- Aslan, Ahmet (2002), Felsefeye Giriş, Vadi Yayınları, Ankara.
- Beards, Charles Austin (2004), An Economic Interpretation of the Constitution of the United States, Dover Publications, New York.
- Buchanan, James M., (1990), "The Domain of Constitutional Economics", Constitutional Political Economy, Vol: 1, No: 1, ss. 1-18: <http://www.walkerd.people.cofc.edu/400/Sobel/2A-8-%20Buchanan%20-%20Constitutional%20Economics.pdf> (15.07.2013)
- Buchanan, James M. ve Wagner, Richard E., (2000), Democracy in Deficit: The Political Legacy of Lord Keynes, Liberty Fund Inc., Indianapolis.
- Camus, Albert, (2004), Başkaldıran İnsan, Çev. Tahsin Yücel, Can Yayınları, İstanbul.
- Caniklioğlu, Meltem Dikmen, (1998), Anayasa Arayışları ve Türkiye, BDS Yayınları, İstanbul.
- Curtis, Michael (ed.), The Great Political Theories: From Greeks to the Enlightenment, Harper Perennial Books, New York, 2008.
- Dileyici, Dilek, (2005), Anayasal İktisat Perspektifinden Para ve Maliye Politikaları, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Dileyici, Dilek ve Özkıvrak, Özlem, (2000), "Yeni Yüzyılda Mali ve Parasal Politikalarda Yeniden Yapılanma", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 2, Sayı:2, ss. 1-17.
- Erdoğan, Mustafa, (2011), İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku, Orion Kitabevi, Ankara.
- Gözler, Kemal, www.anayasa.gen.tr/kanuniesasi.htm (01.05.2013)
- Gözübüyük, Şeref, (2004), Yönetim Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Habermas, Jürgen, "İdeoloji" Olarak Teknik ve Bilim, çev. Mustafa Tüzel, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.
- Hay, Colin, "(What's Marxist About) Marxist State Theory", The State: Theories and Issues, Palgrave MacMillan, New York, 2006, ed. C. Hay, M. Lister, D. March, içinde.
- Karadut, İsmail Cem, (2012), "Pursuing a Constitution in Turkey: Looking for a Brand-New Contract or Awaiting the Same-Old Social Prescription", Ankara Bar Review, Vol:5, Issue: 2. pp. 89-104.
- Karakaş, Eser, (2010), "Yeni Anayasada Biraz da Ekonomi Konuşalım", Zaman Gazetesi, 28 Ekim 2010: http://www.zaman.com.tr/yorum_yorum-eser-karakas-yeni-anayasada-biraz-da-ekon-omi-konusalim_1045846.html (15.07.2013)
- Nuttal, John, (2002), An Introduction to Philosophy, Oxford University Press, Oxford.
- Odyakmaz, Zehra; Kaymak, Ümit; Ercan, İsmail, (2011), Anayasa Hukuku – İdare Hukuku, Themis Yayınları, İstanbul.
- Poggi, Gianfranco, (2007) ,Modern Devletin Gelişimi: Sosyolojik Bir Yaklaşım, Çev. Şule Kut – Binnaz Toprak, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Quataert, Donald, (2003), The Ottoman Empire, 1700-1922, Cambridge University Press, Cambridge.
- Özgen, Ferhat Başkan, (1999), "Türkiye'de İç Borç Sorunu ve İç Borçların Sınırlandırılması": <http://www.econturk.org/icborc.pdf> (15.07.2013)
- Russell, Bertrand, (1946), A History of Western Philosophy, G. A.&Unwin Ltd., Londra.
- Savaş, Vural, (1997), Anayasal İktisat, Avcıol Basım-Yayın, İstanbul.
- Tanör, Bülent, (2009), Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Tezcan, Durmuş; Erdem, Mustafa R.; Sancakdar, Oğuz; Önok, Rifat M., (2011), İnsan Hakları El Kitabı, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (2011), Seçkin Yayınları.
- Tiryaki, Refik, , (2008), Ekonomik Özgürlükler ve Anayasa, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Tomanbay, Mehmet, (2001), "İktisat Bilimi ve Son Ekonomik Kriz", Ekonomik Yaklaşım Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 41, ss. 39-50.
- Uzun, Turgay ve Tok, Seher, (2009), "Kamu Tercih Kuramı ve Anayasal İktisat Üzerine Bir Değerlendirme", Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 23, ss.223-247.
- Zafir, Ceran Zeynep, (2009), "Neoliberalizmin Minimal Devlet Yaklaşımına Bir Eleştiri", Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 2, ss. 65-82.